

PTICE REČNE LOKE

Udeleženci: Manca Jereb, Sara Berce, Gregor Blažon

Mentorica: Urša Koce

UVOD

Rečna loka je življenski prostor mnogih živih bitij, ki ga na ravninskih delih rek ustvarja značilna rečna dinamika. Rečne vode spodjedajo bregove in odnašajo material in ga na mestu počasnejšega toka spet odlagajo. Tako nastajajo prodišča. Če visoke vode prodišč ves čas ne očiščujejo, se ta hitro zarastejo z visokimi zelnatimi rastlinami in mladim vrbovjem. To je prva faza zaraščanja. Močnejši tok narasle reke takšna prodišča še vedno lahko očisti. Če glavni tok reke sčasoma zavije v stran in si vode utrejo glavno pot drugam, zaraščanje napreduje. Najprej se gosto razraste vlagoljubno grmovje, nato pa počasi preraste v gozd. Nastane grmovna in drevesna loka, ki je še vedno pod vplivom poplavljanja in visoke podtalnice. Zaradi spreminjanja rečnega toka nastajajo tudi mrtvice, deli rečne struge, ki so popolnoma odrezani od glavne rečne struge. Mrtvice so sprva napolnjene z vodo, sčasoma pa se tudi one zarastejo v gozd. Ena od vmesnih faz zaraščanja je močvirska vegetacija, naprimer sestoji trstičja, šašja ali rogoza. V različnih delih rečne loke so svoj življenjski prostor našle različne vrste ptic. Namen raziskave, ki jo je opravljala naša skupina je bil popisati gnezdeče male deževnike (*Charadrius dubius*) in male martinice (*Actitis hypoleucos*) na prodiščih Soče ter ugotoviti pomen posameznih delov rečne loke za druge vrste ptic.

Mali deževnik

Neporasla rečna prodišča so prvotna gnezdišča malega deževnika. Zaradi izginjanja naravnih prodišč na račun človekovih posegov v reke, pa je v zadnjih desetletjih naselil tudi različne umetne prodnate površine. Gnezdo je plitka jamica na golih prodnatih tleh, jajca, ki jih položi vanjo, pa so takšnih barv kot okoliško kamenje in prod. Mladiči so begavci, ki staršem sledijo že od prvega dne življenja. Starši jih vodijo na prehranjevališča, ki so na obrežju prodišča in ob večjih lužah. S tal pobirajo različne vodne nevretenčarje, pa tudi paglavce. Ko mladiči dobe letalno perje, se mali deževniki razpršijo po drugih okoliških vodnih telesih, ki jim ponujajo obilico hrane. Na prezimovališča v Afriko večina odleti v avgustu.

Mali martinec

Mali martinec gnezdi na zaraščanih delih prodišč in obrežju reke. Veliko bolj je vezan na reke kot mali deževnik. Gnezditveno območje enega para je precej vzdolžno. Gnezdo naredi na tleh med gostim rastlinjem, kjer je dobro skrito. Mladiči begavci se prve dni življenja zadržujejo med rastlinjem. Šele kasneje jih starši peljejo tudi na bolj odprta območja prodišča. Prehranjujejo se ob mivkastih lužah, manjših mrtvicah in ob obrežju prodišča. Nevretenčarje pobirajo izpod površine tal. Mali martinci prezimujejo v zahodni Evropi in ob Sredozemlju ob različnih vodnih telesih.

METODA IN OBMOČJE RAZISKAVE

Raziskovali smo na treh različnih odsekih Soče, ki skupno merijo približno 10 km. Izbirali smo odseke, kjer je bila rečna loka čim bolj bogato strukturirana. Natančno smo pregledali odseke od Čezsoče do Podčel, od cerkve Sv. Lovrenca do Kamnega ter od Volarij do Dolj.

Popisne točke so bile večinoma na prodiščih, od koder smo imeli dober razgled na celotno rečno loko. Prodišča smo natančno pregledali z daljnogledi in teleskopi in v karto vrisali gnezdeče pare malih deževnikov in malih martinčev. Popisali smo tudi prisotnost drugih vrst. Nekatere smo prepoznali vidno, druge, predvsem ptice pevke iz grmovne in lesne loke, pa na podlagi petja in oglašanja. Beležili smo tudi aktivnost posameznih vrst ptic.

Popisne točke smo vrisali v zemljevid. Podatke smo računalniško obdelali. Ugotovili smo pomen posameznih delov rečne loke za posamezne vrste ptic in gostoto gnezdečih malih deževnikov in malih martinčev.

REZULTATI

Opazene vrste

Na območju smo popisali 33 vrst ptic. 6 od teh (rumenonogi galeb, siva čaplja, rjavi srakoper, italijanski vrabec, kmečka lastovka, mestna lastovka) na območju rečne loke zagotovo ne gnezdi. Privabi jih zaradi prehranjevanja in pitja, počivanja ali pa območje preletijo slučajno. Seznam vrst ter njihovo območje zadrževanja v rečni loki je predstavljen spodnji preglednici:

VRSTA (SLOVENSKO IME)	VRSTA (LATINSKO IME)	OBMOČJE ZADRŽEVANJA*	GNEZDITEV NA OBMOČJU LOKE
bela pastirica	<i>Motacilla alba</i>	2	ni
cikovt	<i>Turdus philomelos</i>	5,9	zanesljiva
črnoglavka	<i>Sylvia atricapilla</i>	3,4,5,8,9	zanesljiva
dolgorepka	<i>Aegithalos caudatus</i>	8	zanesljiva
italijanski vrabec	<i>Passer x italiae</i>	2	ni
kmečka lastovka	<i>Hirundo rustica</i>	0	ni
kobilar	<i>Oriolus oriolus</i>	5	zanesljiva
kos	<i>Turdus merula</i>	3,4	zanesljiva
kratkoperuti vrtnik	<i>Hippolais polyglotta</i>	4,8	zanesljiva
krokar	<i>Corvus corax</i>	0	manj verjetna
mali deževnik	<i>Charadrius dubius</i>	2,7	zanesljiva
mali martinček	<i>Actitis hypoleucos</i>	2,3,6,7	zanesljiva
mali slavec	<i>Luscinia megarhynchos</i>	4,8	zanesljiva
mestna lastovka	<i>Delichon urbica</i>	0	ni
mlakarica	<i>Anas platyrhynchos</i>	1,2,4	zanesljiva
močvirska sinica	<i>Parus palustris</i>	4,5	zanesljiva
močvirska trstnica	<i>Acrocephalus palustris</i>	6	zanesljiva
plotni strnad	<i>Emberiza cirius</i>	9	zanesljiva

rjavi srakoper	<i>Lanius collurio</i>	9	ni
rumeni strnad	<i>Emberiza citrinella</i>	4,5	zanesljiva
rumenonogi galeb	<i>Larus cachinans</i>	0,1,2	ni
siva čaplja	<i>Ardea cinerea</i>	2,4,5,6	ni
siva pastirica	<i>Motacilla cinerea</i>	2,3,4	zanesljiva
siva vrana	<i>Corvus cornix</i>	0,2,4,5	možna
sivi muhar	<i>Muscicapa striata</i>	3,4	zanesljiva
stržek	<i>Troglodytes troglodytes</i>	5	zanesljiva
ščinkavec	<i>Fringilla coelebs</i>	5,9	zanesljiva
šoja	<i>Garrulus glandarius</i>	4,5	možna
velika sinica	<i>Parus major</i>	5	zanesljiva
vrnji kovaček	<i>Phylloscopus collybita</i>	4,5	zanesljiva
vrtna penica	<i>Sylvia borin</i>	4	verjetna
zelena žolna	<i>Picus viridis</i>	4,5	možna
zelenec	<i>Carduelis chloris</i>	4	zanesljiva

*Območje zadrževanja (opis kod):

0 – v zraku, 1 – voda, 2 – neporaslo prodišče, 3 – poraslo prodišče, 4 – grmovna loka, 5 – drevesna loka, 6 – mrtvica, porasla s trstičjem, 7 – luže in manjše mrtvice, 8 – ozek pas obrežnega grmovja, 9 – ozek pas obrežnega drevja

Mali deževnik in mali martinec:

Na treh odsekih Soče, ki so skupno merili 10 km, smo popisali 20 parov malih deževnikov (2 g.p./km) in 8 parov malih martincev (0,8 g.p./km).

Pomen posameznih delov rečne loke za ptice:

Neporaslo prodišče: gnezdišče malega deževnika, prehranjevališče in območje zadrževanja malega martinca, bele pastirice, rumene pastirice. Na nižjih in manjših prodiščih se zadržujejo tudi rumenonogi galebi, sive čaplje, mlakarice.

Poraslo prodišče je gnezdišče malega martinca, na njem pa pastajajo tudi druge vrste ptic, še posebej, če je kje kak osamljen višji grm: denimo sivi muhar, črnoglavka, kos.

Grmovna loka je gnezdišče nekaterih ptic pevk: črnoglavke, rumenega strnada, kratkoperutega vrtnika, malega slavca, kosa, močvirske sinice, šoje.

Drevesna loka: v njej gnezdi kobilar, vrnji kovaček, črnoglavka, ščinkavec, zelenec, cikovt, močvirska sinica, stržek.

V mrtvici, porasli z obsežnim trstičjem, smo opazili sivo čapljo in močvirsko trstnico, zvečer pa so v njej prenočevali škorci.

V obrežnem pasu drevja in grmovja, ki se je odpiral na kulturno krajino je gnezdil plotni strnad, opazili pa smo tudi par rjavih srakoperjev.

ZAKLJUČKI

Rečna loka je strukturno bogato življenjsko okolje različnih vrst ptic in ima za njih različen pomen. Ptice v rečni loki gnezdiijo, se prehranjujejo, počivajo in prenočujejo.

Neporasla prodišča služijo kot gnezdišče in prehranjevališče. Na poraslih delih prodišč nekatere ptice gnezdijo, druge počivajo. Grmovna loka je življenjski prostor nekaterih ptic pevk, ki si gnezdo napravijo v gostem vejevju grmov, drevesna loka pa ponuja gnezditveni prostor tudi različnim duplarjem.

PRIDOBITVE UDELEŽENCEV

Udeleženci so na terenu spoznali metodo točkovnega popisa in kartiranja ter način beleženja podatkov. Spoznali so gnezditvene navade malega deževnika in malega martinca ter se naučili prepoznavanja nekaterih ptic po petju. V učilnici so se spoznali z geografskim informacijskim sistemom (računalniški program ESRI ArcView 3.1) ter vnašanjem in obdelavo ornitoloških podatkov v programu Excel. Prispravili so tudi predstavitev dela in rezultatov v obliki plakata.